

DOI: <https://doi.org/10.26565/1992-2337-2024-1-02>
УДК 351.82:314.15(4):334.723(477)

Косенко Аліса Володимирівна,
кандидат наук з державного управління, доцент,
доцент кафедри економічної політики та менеджменту
навчально-наукового інституту «Інститут державного управління»
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна,
майдан Свободи, 4, м. Харків, 61022, Україна
e-mail: a.v.kosenko@karazin.ua <https://orcid.org/0000-0002-4006-2295>

Косенко Віктор Вікторович,
кандидат наук з державного управління, доцент,
доцент кафедри економічної політики та менеджменту
навчально-наукового інституту «Інститут державного управління»
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна,
майдан Свободи, 4, м. Харків, 61022, Україна
e-mail: victorkosenko@karazin.ua <https://orcid.org/0000-0001-8995-7383>

Бабаєв Валерій Юрійович,
кандидат наук з державного управління, доцент,
доцент кафедри економічної політики та менеджменту
навчально-наукового інституту «Інститут державного управління»
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна,
майдан Свободи, 4, м. Харків, 61022, Україна
e-mail: vbabaev@karazin.ua <https://orcid.org/0000-0001-8652-2974>

УТВОРЮЮЧИ НОВЕ «МІСЦЕ»: ЯК ОНОВЛЕНА ПОЛІТИКА ТА ПУБЛІЧНЕ УРЯДУВАННЯ ЩОДО ІМІГРАЦІЇ ТА ІНТЕГРАЦІЇ ДОПОМОЖЕ РОЗВИТКОВІ ДЕРЖАВНИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ?

Анотація Стаття присвячена обговоренню теми створення нового «місця» в оновленій політиці та публічному урядуванні щодо імміграції та інтеграції. Метою статті є розробити концептуалізацію ідеї «створення місця» разом з іммігрантами в післявоєнну Україну як нового елемента публічної імміграційної політики і та політики розвитку великих державних корпорацій.

Як цитувати: Косенко А. В., Косенко В. В., Бабаєв В. Ю. Утворюючи нове «місце»: як оновлена політика та публічне урядування щодо імміграції та інтеграції допоможе розвитку державних підприємств України? *Державне будівництво*. 2024. № 1 (35). С. 27–44.
DOI: <https://doi.org/10.26565/1992-2337-2024-1-02>

In cites: Kosenko, A.V., Kosenko, V.V., Babaiev, V.Yu. (2024). Creating a new 'place': how renewed immigration and integration policies and public governance can aid the development of Ukrainian state-owned enterprises? *State Formation*, no. 1 (35), 27–44. DOI: <https://doi.org/10.26565/1992-2337-2024-1-02> [in Ukrainian].

© Косенко А. В., Косенко В. В., Бабаєв В. Ю., 2024

[This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

Стаття починається з обговорення останніх сучасних ідей і концепцій щодо інтеграції іммігрантів і щодо того, як досвід іммігрантів розглядається як щось окреме від місць, де живуть іммігранти, внаслідок чого іммігранти вважаються відповідальними за власну інтеграцію. У статті робиться висновок, що концепція «створення місця» у контексті міграції та інтеграції іммігрантів є ключовим елементом сучасного наукового дискурсу. Вона відображає динамічний процес, в якому як мігранти, так і корінне населення активно беруть участь у формуванні нового соціокультурного простору, і це поняття виходить за рамки простої асиміляції, наголошуючи на взаємній адаптації та трансформації суспільства. Далі у статті робиться висновок, що проведена спроба концептуалізації «створення місця» для України після завершення війни представляє собою комплексний, багатовимірний підхід, спрямований на інтеграцію та залучення трьох ключових груп: кваліфікованих іммігрантів, етнічних українців з діаспори та громадян України, які виїхали за кордон у 2014-2023 роках внаслідок війни. Цей підхід передбачає активну участь державних корпорацій як ключових агентів змін та платформ для інтеграції. Великі державні підприємства і особливо корпорації, такі як Укрзалізниця, Нафтогаз, Енергоатом, Укрпошта та інші стають не просто роботодавцями, а центрами інновацій, культурного обміну та соціальної інтеграції. Вони ініціюють спеціалізовані програми, такі як «Інноваційні залізниці», «Діаспора для оборони», «Енергія повернення», які поєднують технологічну модернізацію з соціальною інтеграцією.

Ключові слова: гіг-контракт, гіг-економіка, ринок праці, цифрова економіка, форми зайнятості модернізація, публічне урядування, іммігранти, міграційна політика, кваліфіковані іммігранти, великі державні підприємства, корпоратизація, державний сектор.

Постановка проблеми. Останні десятиліття характеризуються значними змінами в глобальній міграційній політиці, що відбиваються на національному рівні різних країн, особливо в Європейському Союзі [3; 4]. Європейські країни пройшли через кілька хвиль міграції, що спричинило необхідність розробки та впровадження нових підходів до інтеграції мігрантів. Зокрема, міграційна криза 2015 року, коли понад мільйон біженців і мігрантів прибули до Європи, вимагала швидкого реагування з боку урядів країн ЄС, що призвело до реформування існуючих міграційних політик та розробки нових стратегій. Згідно з даними ІОМ, інтеграція мігрантів є динамічним і багатовимірним процесом, що включає економічну, соціальну, лінгвістичну та культурну адаптацію як мігрантів, так і приймаючих спільнот [14]. Європейський досвід свідчить, що ефективна міграційна політика, яка забезпечує інтеграцію мігрантів, сприяє соціальній згуртованості та економічному зростанню, зокрема шляхом залучення мігрантів до ринку праці та їхнього активного внеску в економіку [5].

За даними ООН, кількість міжнародних мігрантів у світі досягла 281 мільйона осіб у 2020 році, що становить 3,6% світового населення. Цей тренд ставить перед урядами та організаціями нові виклики щодо ефективної інтеграції мігрантів. Традиційні підходи до інтеграції [17], які часто зосереджуються на кількісних показниках та нисхідних політиках, виявляються недостатньо ефективними для забезпечення повноцінної участі мігрантів у суспільному житті. Новітні дослідження, зокрема концепція інтеграції як «створення місця» (making place) [11], пропонують альтернативний погляд на ці

процеси, наголошуючи на важливості спільного творення соціального простору мігрантами та приймаючими спільнотами. У контексті України, яка зіткнулася з беспрецедентними міграційними викликами внаслідок російської агресії, переосмислення підходів до інтеграції набуває особливої ваги. За даними Міжнародної організації з міграції, понад 6 мільйонів українців стали біженцями за кордоном, а ще близько 5 мільйонів є внутрішньо переміщеними особами. Ця ситуація створює унікальну можливість для впровадження інноваційних підходів до інтеграції, які можуть стати каталізатором розвитку державних підприємств України в процесі післявоєнної відбудови.

Дослідження потенціалу оновленої політики та публічного урядування щодо міграції та інтеграції для розвитку державних підприємств України є особливо актуальним з огляду на європейський досвід та глобальні тенденції. Наприклад, у Німеччині інтеграційні програми для біженців, спрямовані на їх залучення до ринку праці, призвели до зростання зайнятості серед цієї групи з 21% у 2016 році до 35% у 2018 році. Інший приклад: подібні ініціативи в Швеції дозволили 44% біженців знайти роботу протягом 5 років після прибуття, і більшість з них почали вивчати непросту шведську мову.

Концепція «створення місця» у контексті міграції та інтеграції іммігрантів у західному світі відображає комплексний підхід до побудови інклюзивного суспільства. Це процес, який виходить за межі традиційного розуміння інтеграції, наголошуючи на активній участі як мігрантів, так і приймаючого суспільства у формуванні нового соціокультурного ландшафту. У західних країнах ідея «створення місця» передбачає розробку політик, які визнають і цінують різноманітність, сприяють міжкультурному діалогу та забезпечують рівні можливості для всіх членів суспільства. Це включає заходи з подолання структурних бар'єрів, які можуть перешкоджати повноцінній участі мігрантів у економічному, соціальному та політичному житті.

Для України після закінчення війни концепція «створення місця» може стати ключовою у процесі відновлення та розбудови країни. Вона може сприяти ефективній інтеграції внутрішньо переміщених осіб, поверненню українців з-за кордону та залученню міжнародних фахівців для відбудови [7]. Цей підхід може допомогти Україні трансформувати виклики, пов'язані з міграцією, у можливості для інновацій, економічного зростання та соціальної згуртованості. А ще «створення місця» в українському контексті може включати розробку інклюзивних міських просторів, підтримку підприємництва серед мігрантів, створення програм культурного обміну та забезпечення доступу до якісної освіти та медичних послуг для всіх груп населення [1]. Це також може передбачати залучення мігрантів до процесів прийняття рішень на місцевому та національному рівнях.

Ці приклади і аргументи демонструють потенціал інтеграційних політик для вирішення проблем нестачі робочої сили та стимулювання економічного зростання. В українському контексті, де державні підприємства відіграють ключову роль у стратегічних секторах економіки, впровадження концепції

"створення місця разом" [11] може стати потужним інструментом для залучення як внутрішньо переміщених осіб, так і зовнішніх мігрантів до процесу відновлення та модернізації цих підприємств [29]. За оцінками експертів, Україна потребуватиме залучення значних людських ресурсів для відбудови, яка оцінюється у понад 400 мільярдів доларів США. Державні корпорації, такі як «Нафтогаз», «Укрзалізниця» чи «Укрбургаз», можуть стати піонерами у впровадженні інноваційних підходів до інтеграції, створюючи не лише робочі місця, але й нові соціальні простори, де мігранти та місцеве населення спільно формуватимуть майбутнє України [2]. Таким чином, дослідження взаємозв'язку між оновленою інтеграційною політикою та розвитком державних підприємств відкриває нові перспективи для ефективного публічного врядування в умовах післявоєнної відбудови та євроінтеграції України.

Огляд останніх наукових джерел. Сучасна політика та публічне урядування щодо міграції та інтеграції іммігрантів у ЄС і особливо у Великій Британії і США зазнає значних змін, що відображає складність та багатогранність цих процесів. Аналіз наукової літератури вказує на перехід від односторонньої моделі інтеграції до більш комплексного підходу. Європейська комісія [8] ще у 2004 році визначила інтеграцію як «динамічний, двосторонній процес взаємного пристосування всіх іммігрантів та жителів держав-членів». Однак на практиці все ще спостерігається акцент на «інтеграції іммігрантів», що підкреслює дії саме іммігрантів, а не посилює процес взаємного пристосування. Це відображається у кількісних показниках інтеграції та ініціативах з підтримки, які переважно спрямовані на іммігрантів, наприклад, у формі мовної підтримки, культурного навчання або заохочення до працевлаштування.

ОЕСР [23] у своєму звіті за 2018 рік пропонує більш конкретне та вимірюване визначення інтеграції як «здатності іммігрантів досягати тих самих соціальних та економічних результатів, що й місцеві жителі, з урахуванням їхніх характеристик». Цей підхід встановлює кількісний стандарт для іммігрантів на основі результатів корінних жителів. Звіти ОЕСР, засновані на показниках іспанської Сарагоси [10; 13], вимірюють ряд результатів, включаючи роботу, умови життя, освіту та громадянську активність, і виділяють області, в яких результати іммігрантів збігаються або, частіше, не збігаються з результатами неіммігрантів. Це свідчить про те, що сучасна політика інтеграції в ЄС та Великій Британії все більше зосереджується на вимірюванні конкретних результатів та ефективності інтеграційних заходів.

Огляд наукової літератури щодо міграційної політики та інтеграції іммігрантів у Європі за останні 3-4 роки виявляє ряд ключових тенденцій та дискусій. Рольф ван Гінс та Пітер Шолтен у своїй впливовій праці [28] аналізують перехід від спеціалізованих інтеграційних політик до «мейнстрімінгу», тобто включення питань інтеграції іммігрантів у загальні політики соціального забезпечення, освіти та зайнятості. Вони підкреслюють,

що цей підхід може сприяти більш системному вирішенню проблем інтеграції, але також ризикує зменшити увагу до специфічних потреб іммігрантів. У той же час, Ірене Блоемрад та Меттью Райт у статті [30] досліджують взаємозв'язок між мультикультуралізмом та соціально-політичною інтеграцією, спростовуючи поширене уявлення про їх несумісність. Їхнє дослідження показує, що політики, які визнають культурне розмаїття, можуть фактично сприяти більшій громадянській участі іммігрантів. Важливий внесок у розуміння економічних аспектів інтеграції зробили Джованні Перрі та Франческо Фасані у роботі «The Labor Market Integration of Refugees to the EU» (2022), де вони аналізують фактори, що впливають на успішність інтеграції біженців на ринку праці ЄС, включаючи роль мовних навичок, визнання кваліфікацій та анти-дискримінаційних політик.

У контексті зростаючої політизації міграційних питань, Т. Модуд [20] та Е. Фейвел [10] розглядають вплив популістських рухів на інтеграційні політики в Європі. Незалежно один від одного, вони відзначають зростання напруженості між мультикультурними підходами та вимогами культурної асиміляції. Паралельно, дослідження Сарі Гудман та Меттью Райта «Does mandatory integration matter?» [12] піддає критичному аналізу ефективність обов'язкових інтеграційних програм, які стали поширеними в багатьох європейських країнах. Їхні висновки вказують на обмежену ефективність таких програм у довгостроковій перспективі та підкреслюють важливість добровільних ініціатив. Нарешті, важливий внесок у розуміння гендерних аспектів інтеграції зробив колектив авторів від ОЕСР [22; 24], де було проаналізовано, як гендерні стереотипи та нерівності впливають на інтеграційні політики та їх результати. Ці дослідження демонструють складність та багатовимірність процесів інтеграції в сучасній Європі, підкреслюючи необхідність нюансованих та контекстуально чутливих підходів до формування міграційної політики та публічного урядування.

Що це все значить для нас? Оновлена політика та публічне урядування щодо міграції та інтеграції іммігрантів, зокрема у ЄС, може стати корисним досвідом для розвитку українських державних підприємств і найбільших державних корпорацій. По-перше, впровадження комплексного підходу до інтеграції може сприяти більш ефективному використанню людського капіталу, включаючи іммігрантів, у державному секторі України. Наприклад, державні корпорації, такі як «Укрзалізниця» і численні регіональні підприємства зі структури НАК «Нафтогаз України», можуть виграти від додаткової робочої сили, залученої через інтеграційні програми. Залучення кваліфікованих мігрантів та створення сприятливих умов для їхньої адаптації сприятиме підвищенню продуктивності та ефективності цих підприємств. По-друге, застосування кількісних показників для оцінки ефективності інтеграційних процесів може допомогти українським державним підприємствам покращити свої методи управління персоналом та підвищити продуктивність праці. По-третє, акцент на взаємному пристосуванні може сприяти створенню більш

інклюзивного робочого середовища на державних підприємствах України, що може позитивно вплинути на їхню загальну ефективність та інноваційність. Таким чином, вивчення та адаптація європейського досвіду у сфері міграційної політики та інтеграції іммігрантів може стати важливим фактором модернізації та підвищення конкурентоспроможності державних підприємств України.

Метою статті є розробити концептуалізацію ідеї «створення місця» разом з іммігрантами в післявоєнну Україну як нового елемента публічної імміграційної політики і та політики розвитку великих державних корпорацій.

Виклад основного матеріалу почнемо з осмислення інтеграції як керованого процесу. Існує невтішна реальність, що лежить в основі труднощів із концепцією інтеграції, яка полягає в тому, що держави та суспільства постійно намагаються керувати різноманітністю. Хоча різноманітність може набувати різних форм, на сьогодні особливий інтерес зосереджується на тих, хто виділяється на основі статусу мігранта та/або національності, а також раси, етнічної приналежності, мови, релігійних переконань чи інших характеристик. Управління різноманітністю, пов'язаною з міграцією, проявляється у різних формах, таких як асиміляція, міжкультурність, маргіналізація та вигнання. Інтеграція є останньою ітерацією, але практика управління різноманітністю має набагато давнішу історію.

Прагнення керувати різноманітністю, пов'язаною з міграцією, навряд чи зникне найближчим часом. Хоча інтеграція як форма управління є проблематичною, кожен з трьох підходів, запропонованих Мейсснером та Хейлом [19], пропонує способи, завдяки яким місце мігрантів може бути переосмислено більш інклюзивним та справедливим чином. Політика інтеграції визнає законну присутність мігрантів у певній державі та може використовуватись для привернення уваги до практик, які несправедливо оскаржують або підривають цю присутність. Вимірювання інтеграції потенційно корисне для висвітлення структурної нерівності у певних державах та суспільствах. Однак ми також визнаємо, що політика і вимірювання часто використовуються зверху вниз, нав'язуються і застосовуються для розрізнення «хороших» і «поганих» мігрантів. З огляду на це, ми пропонуємо альтернативний підхід до визначення, вимірювання та використання концепції інтеграції, на який впливає те, що Мейсснер і Хейл [19] визначають як підхід «інтеграція як дискурс». Цей альтернативний підхід спирається на роботу критичних географів і їхню концептуалізацію місця. Ми припускаємо, що інтеграцію можна корисніше сформулювати як «створення місця»: як створення місця для мігрантів, так і створення місця разом з мігрантами. Така постановка питання представляє інтеграцію, як і місце, як процесуальну і реляційну, а також як площадку переговорів, де сенс постійно створюється і переробляється.

Поняття місця має довгу та суперечливу історію. Кресвелл сумує ключове розуміння місця як «простору, який люди зробили значущим». Однак Кресвелл продовжує, коментуючи, що місце «також є способом бачити,

знати та розуміти світ» [6, С. 18]. Ідея Кресвелла про те, як створюються «місця», є широкою: вона має справу як з матеріальністю, так і зі значенням у масштабах, які включають місцевий, регіональний, національний та глобальний. Кресвелл наполягає на тому, що місця «ніколи не закінчуються, а завжди є результатом процесів і управлінських практик». Це твердження про місця як про місця постійних зусиль також є ключовою темою в роботі Дорин Мейссі [18], яка описала «подію місця». Мейссі детально зупиняється на події місця наступним чином: «Не може бути жодних припущень про узгодженість або про спільноту чи колективну ідентичність. Радше, об'єднання місця вимагає переговорів». Вона продовжує, стверджуючи, що «ми приходимо в кожне місце з необхідністю, відповідальністю, щоб знову досліджувати та винаходити». Тим не менш, ці відкриті підходи до концепції місця рідко зустрічаються в дослідженнях міграції. Є натяки на можливості, які пропонуються місцем, наприклад, у твердженні Філіпса та Робінсона [26] про те, що місце «створюється та відтворюється його користувачами та їхніми взаємодіями», але занадто часто це виливається в дослідження того, як досвід мігрантів різниться в різних місцях по світу. Як приклад, Платтс-Фаулер і Робінсон [27] розглянули досвід інтеграції іракських біженців у містах Халл і Шеффілд в Англії та показали важливість міського та місцевого контексту для позитивних оцінок інтеграції та належності; їхній підхід аналогічний підходу Нельсона та Хімстри [21], які порівнюють досвід імміграційної інтеграції в двох невеликих містах США (Вудберн, штат Орегон, і Лідвілл, штат Колорадо). Хоча ця робота важлива для демонстрації значущості (місцевих) місць у процесах інтеграції, вона менш ефективна для роздумів про те, як винаходиться місце, якщо використовувати термін Мейссі.

У своїй детальній доповіді про «мігрантський анклав» у м. Пномпень (Камбоджа) Парсонс і Лоуренюк [25] вказали на розвиток ідеї про взаємозв'язок між місцем і міграцією, приділяючи особливу увагу «співконституюванню іммігрантами свого контексту». Вони приходять до висновку, що спільне виробництво місця в іммігрантських анклавах не просто здійснюється послідовно і поступово: між мігрантами та місцем призначення. Скоріше, воно обговорюється між прибулою спільнотою (або, як мінімум, прибулими родинами) іммігрантів, новим оточуючим діловим середовищем та неіммігрантським середовищем (як громадяни країни, так і давно прибулі і асимільовані люди) з урахуванням місцевих культурних норм та практики.

Ідея «створення місця» в контексті міграції та інтеграції є важливою для розуміння динамічних процесів, пов'язаних з переміщенням людей. Спираючись на ідеї таких теоретиків, як Массі та Кресвелл, ми розглядаємо «місце» як постійно змінюваний, узгоджуваний та (пере)винайдений концепт. Це особливо актуально для мігрантів, чиї відносини з новими місцями проживання часто негативно сприймаються неіммігрантами. Опозиція до мігрантів часто формується в термінах занепокоєння змінами в місці, які асоціюються з міграцією. Це може включати зміни в релігійних практиках,

мовних звичаях, або побоювання щодо зростання рівня злочинності чи економічного занепаду. Однак, як свідчить академічна література, такі негативні сприйняття часто не підтверджуються фактами.

Замість того, щоб оцінювати зміни місця, наш підхід фокусується на процесі впливу на ці зміни. Ми вважаємо, що перший вимір створення місця включає визнання легітимної присутності мігрантів у даному контексті, але чітко і виключно за умов, за яких було дозволено іммігрантам приїхати і гідно працювати в певній країні. Якщо в Європі це може означати, що немігранти повинні адаптуватися для розміщення нових прибулих [11], але, на нашу думку, це не може бути в Україні після війни. Фокус на політиці інтеграції без створення національних анклавів є одним з аспектів цього процесу, але не заходячи у поле політичного визнання мігрантів національним меншинами з особливими політичними правами, на що, напр., останнім часом тиснуть угорці щодо українського Закарпаття.

Другий вимір – це створення місця разом з мігрантами, і він вимагає співпраці мігрантів та немігрантів для спільного створення місця. Спільне розуміння значення та вимірювання «інтеграції» є одним із способів створення місця. Доповнюючи цю концепцію, важливо зазначити, що створення «місця» у державній політиці та урядуванні імміграцією для потреб національної економіки в ЄС та Україні вимагає врахування кількох ключових аспектів:

- економічна інтеграція, тобто розробка політик, що сприяють ефективному включенню мігрантів у ринок праці, враховуючи їх навички та потреби економіки;
- освіта та перекваліфікація, створення програм, які допомагають мігрантам адаптувати свої навички до потреб нового ринку праці;
- соціальна згуртованість, тобто розвиток ініціатив, що сприяють позитивній взаємодії між мігрантами та місцевим населенням;
- культурна адаптація, тобто підтримка програм, які допомагають мігрантам зрозуміти та адаптуватися до культурних норм нової країни, зберігаючи при цьому власну культурну ідентичність;
- правова інтеграція, тобто забезпечення чітких та справедливих правових рамок для мігрантів, які полегшують їх інтеграцію в суспільство;
- економічний внесок, тобто визнання та сприяння економічному внеску мігрантів, включаючи їх роль у інноваціях та підприємстві.

Врахування цих аспектів допоможе створити більш інклюзивну та ефективну політику щодо міграції та інтеграції, яка відповідатиме потребам як мігрантів, так і приймаючих суспільств.

Як приклад, Республіка Ірландія демонструє винятковий приклад впровадження політики та практики «створення місця» в контексті міграції. Історично відома як країна еміграції, Ірландія за останні десятиліття трансформувалася в державу, що активно приймає іммігрантів. Статистичні дані свідчать про стрімке зростання частки населення, народженого за межами

країни: з 7% у 1996 році до 17,3% у 2016 році. Значну частку цих іммігрантів складають вихідці з інших країн ЄС, зокрема Великої Британії, Польщі, Литви, Румунії та Латвії. Усвідомлення нової реальності Ірландії як країни-реципієнта іммігрантів спонукало уряд до активних дій. У 2007 році було створено міністерську посаду, відповідальну за інтеграцію. Організовувалися державні заходи, які об'єднували політиків, науковців та неурядові організації для обговорення проблем імміграції та інтеграції. Залучення міжнародних експертів з країн з більш тривалим досвідом імміграції, таких як Данія та Нідерланди, сприяло обміну найкращими практиками. Знаковою подією стала конференція «На шляху до інтегрованого суспільства — шанс зробити все правильно» ще у грудні 2007 року. Ці зусилля увінчалися публікацією першого урядового стратегічного документа з інтеграції «Нація міграції» (*“Migration Nation”*) у травні 2008 року. Увага академічних кіл та громадянського суспільства до питань інтеграції відображала реальність: всупереч початковим очікуванням уряду, значна частина іммігрантів залишилася в Ірландії, а імміграційні потоки продовжували зростати. Статистика демонструє збільшення щорічного рівня імміграції з мінімуму в 41 800 осіб у 2010 році (43% з яких були громадянами Ірландії) до передбачуваного максимуму в 90 300 осіб у 2018 році (31% – громадяни Ірландії) [15]. У період з 2015 по 2020 рік середньорічний показник імміграції до Ірландії становив 86 200 осіб [16]. Ця трансформація Ірландії з країни еміграції (у 19-20 ст.) на країну імміграції (у 21 столітті) та її цікавий та ініціативний підхід до «створення місця» демонструють здатність держави адаптуватися до нових демографічних реалій та ефективно інтегрувати різноманітні групи іммігрантів у свою соціальну та економічну структуру.

Другий приклад – це Канада. У Канаді акцент робиться на «створенні місця» для мігрантів через розвиток інклюзивних політик, зміну надання послуг та включення мігрантів у ширші стратегії збору даних. Це дозволяє мігрантам не лише адаптуватися до нового середовища, але й активно впливати на його формування, сприяючи економічному зростанню та соціальній згуртованості.

І зараз, і особливо після закінчення війни Україна 100%-во стикається з викликами відбудови економіки та інфраструктури, що включає залучення робочої сили та інтеграцію мігрантів. Одним з інноваційних підходів до вирішення цих завдань є концепція «створення місця», яка акцентує увагу не лише на адаптації мігрантів до нових умов, але й на спільному формуванні простору разом з ними. Цей підхід ґрунтується на ідеї, що інтеграція є двостороннім процесом, де мігранти і приймаюча спільнота взаємодіють для створення спільного культурного, економічного та соціального простору. А це значить, що концептуалізація процесу «створення місця» для України після завершення війни вимагає комплексного підходу, який враховує унікальний контекст країни та її потреби у відновленні та розвитку. З одного боку, цей підхід має базуватися на досвіді таких країн, як, напр., Канада та Ірландія, але з урахуванням специфіки України та її потреби у відбудові та розвитку.

По-перше, важливо розуміти, що «створення місця» в українському контексті має охоплювати не лише іммігрантів, але й внутрішньо переміщених осіб (ВПО) та українців, які повертаються з-за кордону. Це створює унікальну ситуацію, де процес інтеграції стосується різних груп, кожна з яких має свої особливі потреби та досвід. Концепція «створення місця» тут може бути розширена до ідеї «відтворення місця», де всі учасники процесу – місцеве населення, ВПО, іммігранти та ті, хто повертається – спільно працюють над відновленням та переосмисленням своїх громад та країни в цілому.

Важливим економічним та інституційним, хоча і не вирішальним аспектом цього процесу може стати залучення великих державних корпорацій, таких як Укрзалізниця та Нафтогаз. Ці великі підприємства можуть відігравати роль не лише роботодавців, але й платформ для інтеграції та «створення місця». Наприклад, Укрзалізниця, маючи розгалужену мережу по всій країні, може стати ключовим гравцем у забезпеченні мобільності та зв'язку між різними регіонами, сприяючи як фізичному переміщенню людей, так і культурному обміну. НАК «Нафтогаз України», зі свого боку, може бути задіяний у проектах з відновлення інфраструктури та створення нових робочих місць, де будуть працювати разом представники різних груп населення.

Другий аспект концептуалізації «створення місця» для України полягає у розробці механізмів спільного виробництва показників інтеграції. Це означає залучення не лише експертів та урядовців, але й представників різних громад – місцевих жителів, ВПО, іммігрантів – до процесу визначення того, що означає успішна інтеграція в українському контексті. Такий підхід дозволить створити більш релевантні та ефективні критерії оцінки інтеграційних процесів. Наприклад, можна організувати серію воркшопів та фокус-груп у різних регіонах України, де учасники спільно розроблятимуть показники інтеграції, які враховують як загальнонаціональні цілі, так і місцеві особливості. Ці показники можуть включати не лише традиційні економічні та соціальні метрики, але й критерії, пов'язані з відчуттям приналежності, участю в громадському житті та внеском у відбудову країни.

Третій важливий аспект – це інтеграція концепції «створення місця» в державну політику та обов'язкові регіональні (обласні) і місцеві стратегії розвитку. Це передбачає не лише розробку спеціальних програм для іммігрантів чи ВПО, але й включення принципів інклюзивності та різноманітності у всі сфери державного управління. Наприклад, при розробці планів відбудови міст та регіонів можна застосовувати принципи партисипативного планування, залучаючи представників різних груп населення до процесу прийняття рішень. Це може включати створення місцевих комітетів з питань інтеграції та розвитку, де будуть представлені як корінні жителі, так і новоприбулі. Такий підхід не лише сприятиме більш ефективному «створенню місця», але й допоможе подолати потенційні конфлікти та напруженість між різними групами населення.

Нарешті, важливо розглядати «створення місця» як довгостроковий процес, який вимагає постійного моніторингу, оцінки та адаптації. Використовуючи досвід Канади та Ірландії, Україна може розробити систему регулярного перегляду та оновлення інтеграційних політик та практик. Це може включати створення національної платформи для обміну досвідом та найкращими практиками у сфері інтеграції, регулярні дослідження та опитування для оцінки ефективності інтеграційних заходів, а також механізми зворотного зв'язку, які дозволять швидко реагувати на виникаючі проблеми та потреби. Крім того, важливо розвивати міжнародне співробітництво в цій сфері, залучаючи експертів з країн з успішним досвідом інтеграції для консультацій та обміну знаннями. Це допоможе Україні уникнути потенційних помилок та прискорити процес впровадження ефективних інтеграційних практик.

Щодо бажаних цільових аудиторій – найбільш бажаних (на нашу думку) категорій іммігрантів, то особливу увагу слід приділити трьом ключовим групам: кваліфікованим іммігрантам, етнічним українцям з діаспори та громадянам України, які виїхали за кордон у 2014-2023 роках внаслідок війни.

1) Для кваліфікованих іммігрантів «створення місця» означає не лише надання робочих місць, але й інтеграцію їх досвіду та навичок у процес відновлення України. Це може включати створення спеціальних програм у співпраці з державними корпораціями, такими як Укрзалізниця, Нафтогаз чи Енергоатом. Наприклад, Укрзалізниця могла б запустити програму "Інноваційні залізниці", залучаючи іноземних фахівців для модернізації залізничної інфраструктури. Ця програма не лише сприятиме технологічному оновленню, але й створить середовище для обміну знаннями між місцевими та іноземними спеціалістами.

2) Для етнічних українців з діаспори процес «створення місця» може фокусуватися на відновленні культурних зв'язків та використанні їх міжнародного досвіду. Державна корпорація «Укроборонпром» могла б ініціювати програму «Діаспора для оборони», залучаючи фахівців українського походження до розробки та впровадження передових оборонних технологій. Ця ініціатива не лише зміцнить оборонний потенціал країни, але й створить міцні зв'язки з українською діаспорою.

3) Для громадян України, які виїхали за кордон у 2014-2023 роках, «створення місця» означає не просто повернення, а активну участь у відбудові країни. НАК «Нафтогаз України» міг би запустити програму «Енергія повернення», яка б залучала цих громадян до проектів з відновлення та модернізації енергетичної інфраструктури. Ця програма могла б включати не лише працевлаштування, але й підтримку в реінтеграції, включаючи допомогу з житлом та адаптацією до нових умов.

Важливим аспектом «створення місця» є розробка механізмів спільного виробництва показників інтеграції. Для цього можна створити Національну

раду з інтеграції при Кабінеті Міністрів України, до якої входили б представники всіх трьох груп, а також керівники державних корпорацій та експерти. Ця рада могла б розробити «індекс інтеграції та відновлення України», який би враховував не лише економічні показники, але й соціальні аспекти, такі як участь у громадському житті, культурний обмін та внесок у відбудову країни. Державні корпорації і тут могли б відігравати ключову роль у впровадженні цього індексу. Наприклад, Укрпошта могла б запустити програму "Пошта об'єднання", яка б сприяла комунікації між різними групами населення та регіонами, створюючи платформу для обміну досвідом та ідеями щодо відбудови країни.

Інтеграція концепції «створення місця» в державну політику може включати розробку «Національної стратегії інклюзивного відновлення», яка б враховувала потреби та потенціал усіх трьох груп. Ця стратегія могла б передбачати створення «Зон інноваційного розвитку» у різних регіонах України, де б державні корпорації співпрацювали з місцевими громадами та новоприбулими фахівцями для впровадження інноваційних проєктів.

Для забезпечення довгострокового успіху «створення місця» важливо розробити систему моніторингу та адаптації. Це може включати створення «Центру досліджень інтеграції та відновлення» при Національній академії наук України або при ДП «Національний інститут розвитку інфраструктури», які би проводили регулярні дослідження ефективності інтеграційних заходів та надавав рекомендації щодо їх удосконалення. Державні корпорації і тут могли б активно брати участь у цьому процесі, регулярно проводячи внутрішні аудити своїх інтеграційних програм та ділячись результатами з Центром досліджень. Наприклад, Енергоатом міг би запровадити щорічний "Форум енергетичних інновацій", де б обговорювалися не лише технологічні аспекти, але й соціальні інновації у сфері інтеграції та створення спільнот.

Нарешті, важливо розглядати "створення місця" не лише як економічний чи соціальний процес, але й як культурну трансформацію. Для цього можна запустити національну програму «Україна – наш спільний дім», яка б включала культурні заходи, освітні програми та медійні кампанії, спрямовані на формування інклюзивного суспільства. Державні корпорації могли б підтримати цю ініціативу, створюючи власні культурні програми. Наприклад, Нафтогаз міг би запустити проєкт «Енергія культури», який би організовував мистецькі резиденції та виставки, об'єднуючи митців з різних груп населення для створення робіт на тему енергетичного майбутнього України.

Таким чином, концептуалізація «створення місця» для України після завершення війни вимагає комплексного підходу, який враховує унікальні потреби різних груп населення, активно залучає державні корпорації та інтегрує економічні, соціальні та культурні аспекти в єдину стратегію відбудови та розвитку країни.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Наші теоретичні викладки, наведені у статті вище, дозволяють зробити такі висновки:

1) Великий і зростаючий обсяг літератури з інтеграції іммігрантів дає деяке уявлення про досвід іммігрантів, але також піддається значній критиці. Ця критика часто фокусується на тому, як досвід іммігрантів розглядається як щось окреме від місць, де живуть іммігранти, внаслідок чого іммігранти вважаються відповідальними за власну інтеграцію. Бачення «створення місця» в контексті міграції та інтеграції є важливою для розуміння динамічних процесів, пов'язаних з переміщенням людей. творення місця разом з мігрантами – вимагає співпраці мігрантів та немігрантів для спільного створення місця. У цій статті пропонуємо альтернативний підхід до розуміння інтеграції, який фокусується на концепції створення місця. Хоча багато з відомих ініціатив підкреслюють створення місця для мігрантів, будь то шляхом розробки більш інклюзивних підходів до політики, зміни надання послуг або включення категорії мігрантів у ширші стратегії збору даних, ми акцентуємо увагу радше на процесі «створення місця» з мігрантами.

2) Концепція «створення місця» у контексті міграції та інтеграції іммігрантів є ключовим елементом сучасного наукового дискурсу. Вона відображає динамічний процес, в якому як мігранти, так і корінне населення активно беруть участь у формуванні нового соціокультурного простору. Це поняття виходить за рамки простої асиміляції, наголошуючи на взаємній адаптації та трансформації суспільства. Напр., Ірландія останніх 20 років є яскравим прикладом успішного «створення місця». Ця країна трансформувалася з переважно еміграційної в імміграційну, ефективно інтегруючи різноманітні спільноти мігрантів. Ірландський досвід демонструє важливість інклюзивних політик, які визнають внесок мігрантів у економічний та культурний розвиток країни. Подібні процеси спостерігаються і в інших країнах. Канада, з її політикою мультикультуралізму, є прикладом успішного «створення місця» на державному рівні. Швеція та Німеччина також демонструють прогрес у цій сфері, особливо в контексті інтеграції біженців. У містах, таких як Торонто, Берлін чи Амстердам, «створення місця» відбувається на локальному рівні через громадські ініціативи та міську політику. Ці приклади підкреслюють, що «створення місця» – це не лише теоретична концепція, але й практичний підхід до управління міграцією та інтеграцією, який сприяє соціальній згуртованості та економічному розвитку. Для України «створення місця» може стати не лише стратегією інтеграції, але й каталізатором позитивних соціальних змін та економічного відновлення в післявоєнний період.

3) Проведена у статті спроба концептуалізації «створення місця» для України після завершення війни представляє собою комплексний, багатовимірний підхід, спрямований на інтеграцію та залучення трьох ключових груп: кваліфікованих іммігрантів, етнічних українців з діаспори та громадян України, які виїхали за кордон у 2014-2023 роках внаслідок війни.

Цей підхід передбачає активну участь державних корпорацій як ключових агентів змін та платформ для інтеграції. Великі державні підприємства і особливо корпорації, такі як Укрзалізниця, Нафтогаз, Енергоатом, Укрпошта та інші стають не просто роботодавцями, а центрами інновацій, культурного обміну та соціальної інтеграції. Вони ініціюють спеціалізовані програми, такі як «Інноваційні залізниці», «Діаспора для оборони», «Енергія повернення», які поєднують технологічну модернізацію з соціальною інтеграцією. Важливим елементом є розробка спільних показників інтеграції через створення Національної ради з інтеграції та впровадження «індексу інтеграції та відновлення України». Інтеграція концепції в державну політику реалізується через «Національну стратегію інклюзивного відновлення» та створення «Зон інноваційного розвитку». Культурна трансформація підтримується національною програмою «Україна – наш спільний дім» та корпоративними культурними ініціативами. Цей підхід не лише сприяє економічному відновленню, але й формує нову соціальну тканину, де різноманітність стає джерелом сили та інновацій. Це разом значить, що теоретична ідея «створення місця» разом з іммігрантами в українському контексті виходить за рамки простої інтеграції, перетворюючись на процес спільного творення нового суспільства, де кожен учасник, незалежно від походження, стає активним творцем майбутнього України.

4) **Перспективи подальших наукових досліджень** мають бути спрямовані на розробку цих, перелічених у попередньому висновку, напрямів участі державних корпорацій у «створенні місць» і розробці і експертному обговоренні «дорожніх мап» дій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гібадуллін О. В., Дунаєв І. В. На шляху до сталого промислового відновлення і розвитку України: дослідження регіональних систем у воєнний період. *Державне будівництво*. 2023. № 2 (34). С. 105–124. DOI: <https://doi.org/10.26565/1992-2337-2023-2-09> URL: <https://periodicals.karazin.ua/db/article/view/23397>
2. Дунаєв, І., Костенніков Д., Кушнір В. Цифрові кочівники: глобальні туристи чи нові робочі руки для післявоєнного відновлення України? *Актуальні проблеми державного управління*. 2023. № 2 (63), 6–24. DOI: <https://doi.org/10.26565/1684-8489-2023-2-01> URL: <https://periodicals.karazin.ua/apdu/article/view/23505>
3. Abdelhady D., Norocel O. Re-Envisioning Immigrant Integration: Toward Multidirectional Conceptual Flows. *Journal of Immigrant & Refugee Studies*. 2023. № 21 (2). С. 119–131. DOI: <https://doi.org/10.1080/15562948.2023.2168097>
4. Arar R. Contrasting Trajectories of Incorporation: Refugee Integration and the Global South. *Journal of Immigrant & Refugee Studies*. 2023. № 21 (2). С. 189–202. DOI: <https://doi.org/10.1080/15562948.2022.2144658>
5. Christiansen H., Kim Y. "State-Invested Enterprises in the Global Marketplace: Implications for a Level Playing Field", *OECD Corporate Governance Working Papers* No. 14, Paris : OECD Publishing, 2014. 70 с. DOI: <https://doi.org/10.1787/5jz0xvfv16nw-en>
6. Cresswell T. *Place: An introduction* (2nd ed.). Wiley Blackwell, 2015.

7. Dunayev I., Kuchma M., Byelova L., Jatkiewicz P., Bilichenko O., Poberezhets H. Wartime destruction: regional assessment of damage to Ukraine's infrastructure, *International Journal of Environmental Studies*. 2024. DOI: <https://doi.org/10.1080/00207233.2024.2314862> URL: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/00207233.2024.2314862?scroll=top&needAccess=true>
8. European Commission. Common basic principles. 2004. URL: <https://ec.europa.eu/migrant-integration/librarydoc/common-basic-principles-for-immigrant-integration-policy-in-the-eu>
9. European Commission. Declaration of the European Ministerial Conference on integration. 2010. URL: <https://ec.europa.eu/migrant-integration/librarydoc/declaration-of-the-european-ministerial-conference-on-integration-zaragoza-15-16-april-2010>
10. Favell A. Immigration, integration and citizenship: elements of a new political demography. *Journal of Ethnic and Migration Studies*. 2022. № 48 (1). С. 3–32. DOI: <https://doi.org/10.1080/1369183X.2022.2020955>
11. Gilmartin M., Dagg J. Integration as Making Place. *Journal of Immigrant & Refugee Studies*. 2021. № 21 (3), С. 276–290. DOI: <https://doi.org/10.1080/15562948.2021.1974148>
12. Goodman S., Wright, M. Does Mandatory Integration Matter? Effects of Civic Requirements on Immigrant Socio-economic and Political Outcomes. *Journal of Ethnic and Migration Studies*. 2015. № 41 (12). С. 1885–1908. DOI: <https://doi.org/10.1080/1369183X.2015.1042434>
13. Huddleston T., Niessen J., Dag Tjaden J. Using EU indicators of immigrant integration (Final report for DG of Home Affairs). Publications Office of the European Union. Brussels, 2013.
14. IOM. Migrant Integration and Social Cohesion. 2024. URL: <https://www.iom.int/migrant-integration-and-social-cohesion>
15. Irish CSO. Census of population 2016 – Profile 7 migration and diversity [Tables 7002, 7054]. Dublin : Centarl Statistic Office, 2020. URL: <https://data.cso.ie/>
16. Irish CSO. Population and migration estimates April 2020. Dublin : Centarl Statistic Office, 2020. URL: <https://www.cso.ie/en/releasesandpublications/er/pme/populationandmigrationestimatesapril2020/>
17. Korteweg A. The failures of 'immigrant integration' : The gendered racialized production of non-belonging. *Migration Studies*. 2017. № 5 (3). С. 428–444. DOI: <https://doi.org/10.1093/migration/mnx025>
18. Massey D. For space. Sage Publications, 2005. 232 c. URL: <https://uk.sagepub.com/en-gb/eur/for-space/book227109>
19. Meissner F., Heil T. Deromanticising integration: On the importance of convivial disintegration. *Migration Studies*. 2020. mnz056. DOI: <https://doi.org/10.1093/migration/mnz056>
20. Modood T. Essays on Secularism and Multiculturalism. Madrid, 2019. 262 c.
21. Nelson L., Hiemstra N. Latino immigrants and the renegotiation of place and belonging in small town. *Social & Cultural Geography*. 2008. № 9 (3). С. 319–342. DOI: <https://doi.org/10.1080/14649360801990538>
22. OECD. Gender differences in immigrant integration. Paris : OECD Publ., 2018. 32 c. URL: <https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/9789264307216-10-en.pdf> DOI: <https://doi.org/10.1787/9789264307216-en>
23. OECD/EU. (2018). Indicators of immigrant integration: Introduction and overview. / Settling in 2018: Indicators of immigrant integration. OECD Publishing. С. 17–35. <https://doi.org/10.1787/9789264307216-5-en>
24. OECD/European Commission. Indicators of Immigrant Integration 2023: Settling In, Paris: OECD Publishing, 2023. DOI: <https://doi.org/10.1787/1d5020a6-en>
25. Parsons L., Lawreniuk S. Love in the time of Nokia: Cultural change and compromise in a Cambodian migrant enclave. *Population, Space and Place*. 2017. № 23 (3). e2015. DOI: <https://doi.org/10.1002/psp.2015>
26. Phillips D., Robinson D. Reflections on migration, community and place. *Population, Space and Place*. 2015. № 21 (5). С. 409–420. DOI: <https://doi.org/10.1002/psp.1911>

27. Platts-Fowler D., Robinson D. A place for integration: Refugee experiences in two English cities. *Population, Space and Place*. 2015. № 21 (5). C. 476–491. DOI: <https://doi.org/10.1002/psp.1928>
28. Scholten P., Breugel I. Mainstreaming Integration Governance: New Trends in Migrant Integration Policies in Europe. 2017. DOI: <https://doi.org/10.1007/978-3-319-59277-0>
29. Triandafyllidou A., Bivand Erdal M., Marchetti S., Raghuram P., Sahin Mencuttek Z., Salamońska J. Rethinking Migration Studies for 2050. *Journal of Immigrant & Refugee Studies*. 2023. № 22 (1). C. 1–21. DOI: <https://doi.org/10.1080/15562948.2023.2289116>
30. Wright M., Bloemraad I. Is There a Trade-off between Multiculturalism and Socio-Political Integration? *Policy Regimes and Immigrant Incorporation in Comparative Perspective. Perspectives on Politics*. 2022. № 10. C. 77–95.

Стаття надійшла до редакції 17.04.2024 р.

Стаття рекомендована до друку 19.05.2024 р.

Kosenko A. V.,
PhD in Public Administration, Associate Professor,
Associate Professor of Economic Policy and Management Department,
Educational and Scientific Institute «Institute of Public Administration»
of V. N. Karazin Kharkiv National University,
4 Svobody Square, Kharkiv, 61022, Ukraine
e-mail: a.v.kosenko@karazin.ua <https://orcid.org/0000-0002-4006-2295>

Kosenko V. V.,
PhD in Public Administration, Associate Professor,
Associate Professor of Economic Policy and Management Department,
Educational and Scientific Institute «Institute of Public Administration»
of V. N. Karazin Kharkiv National University,
4 Svobody Square, Kharkiv, 61022, Ukraine
e-mail: victorkosenko@karazin.ua <https://orcid.org/0000-0001-8995-7383>

Babaiev V. Yu.,
PhD in Public Administration, Associate Professor,
Associate Professor of Economic Policy and Management Department,
Educational and Scientific Institute «Institute of Public Administration»
of V. N. Karazin Kharkiv National University,
4 Svobody Square, Kharkiv, 61022, Ukraine
e-mail: vbabaiev@karazin.ua <https://orcid.org/0000-0001-8652-2974>

CREATING A NEW 'PLACE': HOW RENEWED IMMIGRATION AND INTEGRATION POLICIES AND PUBLIC GOVERNANCE CAN AID THE DEVELOPMENT OF UKRAINIAN STATE-OWNED ENTERPRISES?

Abstract. The article is dedicated to discussing the theme of creating a new "place" in the renewed policy and public governance regarding immigration and integration. The aim of the article is to develop the conceptualization of the idea of "place-making" together with immigrants in post-war Ukraine as a new element of public immigration policy and the policy of developing large state corporations. The article begins with a discussion of recent contemporary ideas and concepts regarding the integration of immigrants and how the experience of immigrants is viewed as something separate from the places where immigrants live, as a result of which immigrants are considered responsible for their own integration. The article concludes that the concept of "place-making" in the context of immigration and integration of immigrants is a key element of the current scientific

discourse. It reflects a dynamic process in which both immigrants and the local population actively participate in the formation of a new sociocultural space, and this concept goes beyond the framework of spatial assimilation, emphasizing mutual adaptation and transformation of society. Further, the article concludes that the proposed attempt to conceptualize "place-making" for Ukraine after the end of the war represents a comprehensive, multifaceted approach aimed at integrating and attracting three key groups: qualified immigrants, ethnic Ukrainians from the diaspora, and citizens of Ukraine who left the country in 2014-2023 due to the war. This approach involves the active participation of state corporations as key agents of change and platforms for integration. Large state enterprises and especially corporations such as Ukrzaliznytsia, Naftogaz, Energoatom, Ukrposhta, and others become not just employers, but centers of innovation, cultural exchange, and social integration. They initiate specialized programs such as "Innovative Railways," "Diaspora for Defense," "Energy of Return," which combine technological modernization with social integration.

Keywords: *modernization, public governance, immigrants, migration policy, skilled immigrants, large state-owned enterprises, corporatization, public sector.*

REFERENCES

1. Hibadullin, O.V., & Dunayev, I.V. (2023). Towards a resilient industrial recovery of Ukraine: a study of regional systems in wartime. *State Building: Electronic Collection*, 2(34), 105–124. DOI: <https://doi.org/10.26565/1992-2337-2023-2-09> URL: <https://periodicals.karazin.ua/db/article/view/23397> [in Ukrainian].
2. Dunayev, I., Kostienikov, D., & Kushnir, V. (2023). Digital nomads: global tourists or new workers for post-war economic recovery of Ukraine? *Pressing Problems of Public Administration*, 2(63), 6–24. DOI: <https://doi.org/10.26565/1684-8489-2023-2-01> URL: <https://periodicals.karazin.ua/apdu/article/view/23505> [in Ukrainian].
3. Abdelhady, D., & Norocel, O. (2023). Re-Envisioning Immigrant Integration: Toward Multidirectional Conceptual Flows. *Journal of Immigrant & Refugee Studies*, 21(2), 119–131. DOI: <https://doi.org/10.1080/15562948.2023.2168097>
4. Arar, R. (2023). Contrasting Trajectories of Incorporation: Refugee Integration and the Global South. *Journal of Immigrant & Refugee Studies*, 21(2), 189–202. DOI: <https://doi.org/10.1080/15562948.2022.2144658>
5. Christiansen, H., & Kim, Y. (2014). State-Invested Enterprises in the Global Marketplace: Implications for a Level Playing Field (OECD Corporate Governance Working Papers No. 14). Paris: OECD Publishing. DOI: <https://doi.org/10.1787/5jz0xvfv16nw-en>
6. Cresswell, T. (2015). *Place: An introduction* (2nd ed.). Wiley Blackwell.
7. Dunayev, I., Kuchma, M., Byelova, L., Jatkiewicz, P., Bilichenko, O., & Poberezhets, H. (2024). Wartime destruction: regional assessment of damage to Ukraine's infrastructure. *International Journal of Environmental Studies*. DOI: <https://doi.org/10.1080/00207233.2024.2314862>
8. European Commission. (2004). Common basic principles. URL: <https://ec.europa.eu/migrant-integration/librarydoc/common-basic-principles-for-immigrant-integration-policy-in-the-eu>
9. European Commission. (2010). Declaration of the European Ministerial Conference on integration. URL: <https://ec.europa.eu/migrant-integration/librarydoc/declaration-of-the-european-ministerial-conference-on-integration-zaragoza-15-16-april-2010>
10. Favell, A. (2022). Immigration, integration and citizenship: elements of a new political demography. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 48(1), 3–32. DOI: <https://doi.org/10.1080/1369183X.2022.2020955>
11. Gilmartin, M., & Dagg, J. (2021). Integration as Making Place. *Journal of Immigrant & Refugee Studies*, 21(3), 276–290. DOI: <https://doi.org/10.1080/15562948.2021.1974148>
12. Goodman, S., & Wright, M. (2015). Does Mandatory Integration Matter? Effects of Civic Requirements on Immigrant Socio-economic and Political Outcomes. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 41(12), 1885–1908. DOI: <https://doi.org/10.1080/1369183X.2015.1042434>

13. Huddleston, T., Niessen, J., & Dag Tjaden, J. (2013). Using EU indicators of immigrant integration (Final report for DG of Home Affairs). Publications Office of the European Union.
14. International Organization for Migration. (2024). Migrant Integration and Social Cohesion. URL: <https://www.iom.int/migrant-integration-and-social-cohesion>
15. Irish Central Statistics Office. (2020). Census of population 2016 – Profile 7 migration and diversity [Tables 7002, 7054]. Dublin: Central Statistics Office. URL: <https://data.cso.ie/>
16. Irish Central Statistics Office. (2020). Population and migration estimates April 2020. Dublin: Central Statistics Office. URL: <https://www.cso.ie/en/releasesandpublications/er/pme/populationandmigrationestimatesapril2020/>
17. Korteweg, A. (2017). The failures of ‘immigrant integration’: The gendered racialized production of non-belonging. *Migration Studies*, 5(3), 428–444. DOI: <https://doi.org/10.1093/migration/mnx025>
18. Massey, D. (2005). For space. Sage Publications. URL: <https://uk.sagepub.com/en-gb/eur/for-space/book227109>
19. Meissner, F., & Heil, T. (2020). Deromanticising integration: On the importance of convivial disintegration. *Migration Studies*. <https://doi.org/10.1093/migration/mnz056>
20. Modood, T. (2019). Essays on Secularism and Multiculturalism. Madrid.
21. Nelson, L., & Hiemstra, N. (2008). Latino immigrants and the renegotiation of place and belonging in small town. *Social & Cultural Geography*, 9(3), 319–342. DOI: <https://doi.org/10.1080/14649360801990538>
22. Organisation for Economic Co-operation and Development. (2018). Gender differences in immigrant integration. Paris: OECD Publishing. URL: <https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/9789264307216-10-en.pdf> DOI: <https://doi.org/10.1787/9789264307216-en>
23. Organisation for Economic Co-operation and Development/European Commission. (2018). Indicators of immigrant integration: Introduction and overview. Settling in 2018: Indicators of immigrant integration. *OECD Publishing*, 17–35. DOI: <https://doi.org/10.1787/9789264307216-5-en>
24. Organisation for Economic Co-operation and Development/European Commission. (2023). Indicators of Immigrant Integration 2023: Settling In. Paris: OECD Publishing. DOI: <https://doi.org/10.1787/1d5020a6-en>
25. Parsons, L., & Lawreniuk, S. (2017). Love in the time of Nokia: Cultural change and compromise in a Cambodian migrant enclave. *Population, Space and Place*, 23(3), 2015. DOI: <https://doi.org/10.1002/psp.2015>
26. Phillips, D., & Robinson, D. (2015). Reflections on migration, community and place. *Population, Space and Place*, 21(5), 409–420. DOI: <https://doi.org/10.1002/psp.1911>
27. Platts-Fowler, D., & Robinson, D. (2015). A place for integration: Refugee experiences in two English cities. *Population, Space and Place*, 21(5), 476–491. DOI: <https://doi.org/10.1002/psp.1928>
28. Scholten, P., & Breugel, I. (2017). Mainstreaming Integration Governance: New Trends in Migrant Integration Policies in Europe. DOI: <https://doi.org/10.1007/978-3-319-59277-0>
29. Triandafyllidou, A., Bivand Erdal, M., Marchetti, S., Raghuram, P., Sahin Mencuttek, Z., & Salamońska, J. (2023). Rethinking Migration Studies for 2050. *Journal of Immigrant & Refugee Studies*, 22(1), 1–21. DOI: <https://doi.org/10.1080/15562948.2023.2289116>
30. Wright, M., & Bloemraad, I. (2022). Is There a Trade-off between Multiculturalism and Socio-Political Integration? *Policy Regimes and Immigrant Incorporation in Comparative Perspective*. *Perspectives on Politics*, 10, 77–95.

The article was received by the editors 17.04.2024.

The article is recommended for printing 19.05.2024.